

DİYANET
İŞLERİ BAŞKANLIĞI
DERGİSİ

DİNİ, AHLÂKİ, EDEBİ, MESLEKİ AYLIK DERGİ

2. Cilt

Ağustos - Eylül 1963

8 - 9. Sayı

İSLÂMDA TAKVÂ VE ÖNEMİ

— II —

Mahmud ÖGÜTÇÜ

İnsanlık hâli bir hatâ, günah sâdır olduğunda onun üzerine yatmak doğru değildir. Hemen onun peşinden bir iyilik ulaştır ki, o günâhı yok etsin. Cenâb-ı Hak Kur'ân-ı Kerîm'inde: «Şüphe yoktur ki iyilikler, kötülükleri giderir (yok eder)» buyurmuştur.

Bilindiği gibi herhangi bir şey, zıddıyla yok olur. Gündüz geceyi; hak bâtılı, ilâç da hastalığı yok eder. İki günlük geçici dünyânın zarar ve ziyanlarını var kuvvetimizle telâfiye çalışıp ebedî hayatı ihmal etmemiz, gafletten ileri gelmektedir. Gaflet, ibâdetleri âdet seviyesine indiren tiryak mayası olduğu gibi, uyanıklık ile güzel niyyet, âdetleri ibâdet mertebesine yücelten kârlı kazançlar sermâyesidir. İşte bu bakımdan amelsiz güzel niyyet, niyyetsiz amelden üstün görülmüştür. Dünyâsını ma'mûr etmek için âhiretini yıkanlar, ma'mûr ettiği dünyâdan, bir daha dönmek üzere ayrılıp; yıktığı âhirete gidecek olanlara yazıklar olsun. Her şeyi hiçe satan, hiçi alıp her şeyi verenlerin hasret ve nedâmeti sonsuz olur.

Hatâsız insan olmaz. Sırf iyilik yapmak meleklerin, şer ise şeytanların kârıdır. İnsan hem iyiliğe hem de kötülük yapmağa kabiliyetlidir. Hazret-i Peygamber'i (S.A.S.) izliyenler, meleklerden üstün yüceliklere ulaşırlar. Nefsin hayvânî hislerine uyanlar ve kendilerini fenalıklara kaptıranlar da şeytanlardan daha aşağı derekeye düşmüş olurlar. İşte bu azametli ziyânı önlemek için Cenâb-ı Peygamber Efendimiz (S.A.S.) hatâya düştükten sonra orada kalmıyarak, hemen tevbe ile o gûnahtan sıyrılmamızı tavsiye buyurmaktadır.

Gûnahlar iki kısımdır. 1 — Allah ile kul arasındaki gûnahlar. 2 — Kul ile kul arasındaki gûnahlardır. İkinci kısım üçe ayrılır. Pek ağır hak, ağır hak, hak.

1) Hakların pek ağır olanı, hayvan hakkıdır. (*) Müdafaâ ve ifadeden mahrum olan bu yaratıklar, bilindiği gibi insan elinde emanet bulunmaktadır. Bunların bakımı, çalıştırılması, insaf dairesinde ayarlanmıştır.

Hayvanlara güçlerinden ziyade vurulan yükler, ucu sivri şeylerle yapılan işkenceler, insanın mukadderâtına tesir eden azametli gûnahlardandır. Ashâb-ı Kirâm'dan Amr'ibni'l-Âs'ın, İslâm Dîni'nde hayvan haklarına nasıl riâyet eyliyeceğini tablolastıran örnek bir hareketi okuyuculara arz etmeden geçmiyeceğiz :

Mısır fâtihi Amr'ibni'l-Âs (R.A.) Kahire'den sonra İskenderiyye'nin fethine giderken, karargâh çadırı sökölüyordu. Çadırın tepesinde yuva ya-

(*) Önemine binaen hayvan hakları ayrı bir yazıda etraflıca gösterilecektir.

pan güvercini gören Amr, çadırı sökenlere: «Orada misafir varmış, çadırı olduğu gibi bırakın.» diye emir vermiş ve bu emir üzerine çadır, olduğu yerde ipka edilmişti.

Çadırın Arapça adı, (Füstat) dır. Çadırın bulunduğu semtin adına izafeten Füstat denilmiş. Ve halen de bu adı taşımaktadır.

2) Ağır hak: İslâm ülkelerinde yaşayan zimmet ehli (gayr-i müslim) vatandaşların hakkı da ağırdır. Bunlar hakkında Resûl-i Ekrem (S.A.S.): «Her kim bir zimmet ehlini haksız yere incitirse, onun hasmı (karşısında) yım.» buyurmuşlardır.

3) Hepimizin bildiği hak: Üçüncü gelen bu hak da Müslümanlar'ın yekdiğerlerindeki haklarıdır. Cenâb-ı Allâh'a âit olan haklar, müsamaha ve afve, kullarınki ise çekişme ve iddia ihtimallerine binâen kul hakları korkunç görülmüştür. Büyük âlimlerimiz: «en büyük iki günah (Allâh'a şirk koşmak, halka (mahlûk'a) zarar vermek)ten sakın, bunlara yanaşma, ondan ötesi bunlardan kolaydır.» buyurmuşlardır.

Günahlar ale'l-ıtlak küçük ve büyük diye de ikiye ayrılır. Küçük günahlar; ısrar ve devamla büyük günahlara karışırlar. İsrar ve inatla küçükler, büyük olduğu gibi, tevbe ve istiğfâr ile de büyükler yok olur. Hakkında tehdit vârid olanlar, büyük günahlardır. Yalan söylemek, ana'ya baba'ya karşı gelmek, içki kullanmak, hırsızlık... gibi. Günahların büyüklerinden sakınıp abdest almağa devam edenlerin küçük günahları afv olur.

Günahların büyüklerinden yakayı sıyırmak, altı şart ile, tevbeyle bağlıdır.

1 — Pişman olmak. Tevbe'nin en önemli şartı da budur.

2 — Gayr-i meşrû olarak ele geçirilmiş eşya, para, akar gibi şeyleri sâhiplerine iâde etmek.

3 — Hak sâhipleriyle halâllaşmak.

4 — Vaktında yapılmıyan namaz, oruç, zekât, hac gibi vazifeleri (kazâ etmek) yapmak.

5 — Haramla şişen, büyüyen vücûdu, ibâdet ve iyiliklerle sındırmak.

6 — Bir daha günah yapmamaya azmetmek.

Günahlar kul'un kalbini karartır. Cenâb-ı Hak ile ara yerde perde olur. Ve böylece kul, Allâh'ın lutûflarından mahrum kalır. Günahlarla bulaşan kalbin temizlenmesi, ileriye düşünen sağlam akıl sahipleri için ihmale gelmez ciddî bir vazîfedir.

Tevbe deyip de geçmemeli, tevbekâr olanların (Allah) sevgilileri olduklarını Kur'an-ı Kerîm (İnsanlara iyi ahlâkla muâmele et) meâlindeki âyet-i kerîme ile açıklamış bulunmaktadır. Resûl-i Ekrem (S.A.S.) Hikmet'in başı olan Allah'tan korkmayı ve günahlardan kurtuluş çârelerini bildirdikten sonra, muâşeret âdâbına işâretle: «güzel huylu olarak, halk ile (güzel) geçin» buyurmuşlardır.

Güzel huy dünya ve âhiret iyiliklerini bir arada toplamıştır. Güzel huy

ile insan, gece gündüz oruç tutup namaz kılanların mevkiine ulaşacağı ve İslâm'ın güzel huydan başka bir şey olmadığı beyân edilmiştir.

Fazilet ve iyiliklerin kökleri on sayıldığı gibi, rezaletlerle kötülüklerin de esasları ondur.

Rezâletlerin esası: Yemek, konuşmak, öfke, hased, cimrilik, mal, mevki' düşkünlüğü, kibir, ucub (kendini beyenmek), riya (gösteriş yapmak)tır. Bunlardan beşi: hased, cimrilik, kibir, ucub, riyâ mutlak olarak gûnahtır. Diğer beşi ise: Yemek, konuşmak, öfke, mal, cah düşkünlüğü kayıtlıdır. Bunlardan meselâ öfke, mutlak rezâlet değildir. Dîn, vatan, namus gibi mukaddesâtın korunması alanlarında makbul ve hattâ vâcibtir. Artık bunlar, sonlarıyla ölçülmesi lâzımgelen şeylerdir. Yemek, konuşmak... da böylece aynı hükme tâbi'dir.

Faziletlerin on kökü: Tevbe, Allah korkusu, zühd, sabır, şükür, ihlâs ve sıdk, tevekkül, Allah sevgisi ve saygısı, (Allâh'ın) hükm(ün)e rıza göstermek ve ölümü anmaktır.

Hazret-i Lokman, oğluna vasiyyetinde: «Oğlum! İki şeyi an, iki şeyi unut. Allâh'ı an, ölümü de unutma. Başkalarına yaptığın eyilikleri unut, başkalarının sana yaptığı eziyetleri anma.» buyurmuştur.

Ahlâk güzelliği hakkında vârid olan eserler pek çoktur. Yurtları mâmur, ferdlere mes'ûd eden, huzura kavuşturan, dünyâ ve âhiret saâdetine eriştiren güzel huylardır.

Güzel huylar mevzuundaki çeşitli haber ve eserlere bakarak, bilginlerimiz şu neticeye varmışlardır: «Huyu güzel ve cömert olan kimsenin sonu aydınlıktır, cimri ve fena huylu olanın da sonu karanlıktır.» Yâni güzel huylar, insanı son nefesinde îman saâdetine, fenâ huylar da bu azametli nimetten mahrumiyetine sebep olacağına işaret edilmektedir.

Mekârim-i ahlâk, ferd ve cemiyetleri, çukurdan zirveye yükselttiği gibi ahlâksızlık da koca imparatorlukları, hâkim durumundaki milletleri zeval ve izmihlâle götürür.

Hazret-i Âişe (R.A.) dan, Resûl-ü Ekrem (S.A.S.) Efendimiz'in ahlâkını soranlara: «O'nun ahlâkı Kur'an'dı.» buyurmuştur. İşte bu ulvî ahlâka sâhip bulunan Hazret-i Peygamber, (S.A.S.) Cenâb-ı Allâh'ın: «Sen şüphe yok ki, ahlâkça en yüksek bir pâyedesin.» medh ü senâsına mazhar olmuştur. Ahlâk'ın önemine bakınız ki, Resûlullah (S.A.S.) muâmele dürüstlüğü-nü dîn diye vasıflandırarak: «Dîn, muâmele dürüstlüğüdür» buyurmuşlardır.

Resûl-i Ekrem (S.A.S.) den: İnsanları en çok cennete götüren şey sorulduğunda: «Allah korkusu ve güzel huylardır»; insanları en çok ateşe sürükleyen şeyin ne olduğu sorusunu da «Ağz ile tenâsül âletidir» buyurmuşlardır.

Ahlâk kitaplarının ilkinde konulan şu: «Her hangi biriniz, kendisi için beğenip sevdiğini kardeşi için de sevmedikçe îmânı kemale ermiş olmaz.» Hadîs-i Şerîf'i, inceliğini düşünen kimselere yeter.